

Nacionalinės miškų politikos aktualijos: miškų ir miškininkų laukiantys pokyčiai

Nerijus Kupstaitis

Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupė

Šiandieninė situacija Lietuvos miškų politikoje sudėtinga, bet nevienareikšmiška:

- Lietuvos įsipareigojimai tarptautiniu ir ES mastu (klimato, bioįvairovės, energetikos, ...) vis labiau veikia visą miškų sektorių – iššūkiai ir galimybės
- Auga šalies politikų dėmesys miškams ir miškų ūkiui – galimybės tarpsektoriniams sprendimams, bet rizika miškų politikos stabilumui ir veiksmų tęstinumui (rinkimus laimėjęs naujai ir savaip „gelbėja“ miškus)
- Keičiasi visuomenės lūkesčiai miškams, didėja visuomenės ir atskirų jos grupių noras dalyvauti miškų politikoje – poreikis atviresnėms ir platesnėms diskusijoms, aiškesnei ir suprantamesnei informacijai apie miškus, miškų pedagogikai

Miškų politika yra sektorinė politika, kurios atveju (demokratinėje valstybėje) svarbiausia dedamoji – visuomenės lūkesčiai politikos objekto (miškų) atžvilgiu

miškų politika formuojama ir tarnauja ne miškams, o visuomenei pagal jos supratingumo lygį ir lūkesčių suvokimą (miškui ir gamtai geriau be žmogaus, nesvarbu, ar šis yra miškininkas ar gamtininkas)

Su miškais susiję nacionalinės politikos siekiai ir tikslai:

- fiksuoti ilgalaikiuose šalies strateginiuose dokumentuose (ilgalaikiai)

numatyti valdančiųjų partijų ir Vyriausybės programose (trumpalaikiai)

Lietuvos įsipareigojimai ES ir tarptautiniu lygiu:
daugiausia nulemti ES aplinkos apsaugos, energetikos ir klimato politikos

Visuomenės poreikiai šalies miškams:

viešasis interesas miškams (visuomeninė miškų reikšmė ir funkcija, tačiau ir valstybės kaip savininko siekiai)

privatus interesas (miško savininko siekiai, tačiau ir suinteresuotos visuomenės grupės naudos sau siekimas)

Nacionalinė miškų politika

Mišakai dabartinės Vyriausybės programoje

Nacionalinis susitarimas dėl miškų apsaugos ir naudojimo – kryptingai ir nuosekliai miškų politikai naudingas ilgesnio nei 4 metų laikotarpio matymas

Tikslas „**daugiau apsaugotų ir efektyviai naudojamų miškų**“ rodo, kad bus ieškoma balanso ir bandoma suderinti gamtos apsaugos ir racionalaus (efektyvaus) miško naudojimo interesus:

- siekiai skatinti gamtinių vertybių apsaugai palankią miškininkystę, tolygiai mažinant ūkinių kirtimų apimtis saugomose teritorijose, ar rūpintis sengirių požymių turinčių miškų apsauga
- atsveriami siekais užtikrinti stabilų į rinką teikiamos medienos kiekį bioekonomikos poreikiams, **padvigubinti lietuviškos medienos ir biomasės pridėtinę vertę**

Atskirai išryškinti labai **ambicingi miškingumo didinimo siekiai**

- maždaug +80 tūkst. ha per 4 metus

Daugiau medienos statybose - nauji produktai, lemsiantys pokyčius žaliavinės medienos rinkoje

- 2024 metais bent 50 proc. organinių ir medienos statybos medžiagų visuomeninių pastatų statybose

Bendras **įsipareigojimas kurti žiniomis grįstą politiką** ir sistemingai vertinti teisės aktus, aktyviau bendradarbiauti su mokslo bendruomene:

- lyderystės siekis žaliojo kurso ir tvarumo moksliniuose tyrimuose – naujos galimybės ir miškų mokslo plėtrai

Šiandien įprasto miškininkavimo nepakaks iššūkiams atliepti ir galimybėms panaudoti

Ligšiolinės miškininkystės, miškotvarkos ir bendrai miškų ūkio sistemos orientuotos pirmiausia į medieną ir neapima plataus miško ekosisteminių paslaugų spektro

Neturime taiklių miškininkavimo sprendimų:

- klimato kaitos švelninimui (ŠESD absorbcijos ir anglies kaupimas) ir prisitaikymui
- biologinės įvairovės apsaugai (ypač buveinių, bet ir rūšių)
- rekreacinių miškų tvarkymui ir pritaikymui (ypač miestuose)
- (netgi) besikeičiantiems medienos pramonės (ir statybų) poreikiams atliepti
- ...

Miškininkų ir viso miškų sektoriaus neišvengiamai laukia pokyčiai – svarbu, kad jie būtų nuoseklūs ir kryptingi ilgalaikėje perspektyvoje!

Pavyzdys: **žalioji statybų transformacija**

Bendraeuropinė (ir Lietuvos) kryptis: **daugiau medienos statybose**

Naujosios technologijos – nuo medžio masyvo prie **inžinerinės medienos**, įskaitant įvairias hibridines ir kompozitines medžiagas, gamykliškai paruošti moduliniai komponentai

Akivaizdus poreikis dideliems kiekiams inžinerinės medienos (GLT, CLT, LVL, I-joist/I-beam, ...), kuriai gaminti reikalinga **sąlyginai smulki nebrangi spygliuočių žaliavinė mediena**

Tuo tarpu mūsų miško auginimo sistemos nukreiptos į medienos masyvu paremtus gaminius, t.y. į stambios, tiesios ir bešakės medienos (atkūrimas, ugdymai, aukšti pagrindinių kirtimų amžiai...) tiekimą, kurios užauginimas kainuoja brangiai (jei skaičiuoti visą ciklą), trunka ilgai ir tampa vis mažiau konkurencingas...

Miškininkų ir viso miškų sektoriaus neišvengiamai laukia pokyčiai – svarbu, kad jie būtų nuoseklūs ir kryptingi ilgalaikėje perspektyvoje!

Pavyzdys: žaliaji statybų transformacija (2)

Reikalingi pokyčiai ūkinių miškų auginime:

- realus pokyčių ir inovacijų medienos pramonėje atliepimas – auginama ne iš inercijos, o tai kas reikalinga XXI amžiuje
- naujas požiūris į medynų ugdymą – daugiau dėmesio likvidinei medienai ankstyvesnėse stadijose, galimai nauja einamųjų kirtimų paskirtis
- trumpesnės rotacijos – ankstesnis pagrindinių miško kirtimų vykdymas (pagal skersmenis, augavietes ir pan.)
- ekonominės dimensijos įvedimas – viso ciklo kaštų-naudos vertinimas
- ...

Miškininkų ir viso miškų sektoriaus neišvengiamai laukia pokyčiai – svarbu, kad jie būtų nuoseklūs ir kryptingi ilgalaikėje perspektyvoje!

Reikalingas naujas balansas tarp konkuruojančių miško naudų/funkcijų

Šiandieninė **miškų grupių sistema**, veiklos apribojimai ir proporcijos **nepakankamai atliepia besikeičiančius poreikius miškams:**

- nėra dėmesio ŠESD absorbcijoms ir anglies kaupimui
- nepakankamai miškų saugoma „griežtos apsaugos“ režimu (I grupės – 1%, biologinės įvairovės apsaugai nepakankami apribojimai IIA grupės miškuose)
- vyraujančios plynų miško kirtimų technologijos (III-IV miškų grupės, >80 proc. visų miškų) – sąlygoja vienaamžių vienarūšių (mažiau universalių) medynų dominavimą
- atskiras dėmesys rekreaciniams miškams, bet netaiklūs šių miškų tvarkymo principai
- ...

I grupė: rezervatai

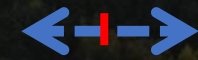
II grupė: ekosistemų apsaugos ir rekreaciniai

III grupė: apsauginiai miškai

IV grupė: ūkiniai miškai

Teorinis miškų tvarkymo modelis

pvz., rezervatas

Natūralus nenaudojamas miškas

Intensyviai naudojamas miškas

Daugiafunkcinis universalus miškas

pvz., plantacinis miškas

Neišvengiamas ir kitų nei mediena miško naudų įtraukimas į miškų ekonomiką

Šiuo metu **Lietuvoje** mediena generuoja >90 proc. miško teikiamų pajamų, iš kurių finansuojami visi pagrindiniai su miškais susiję darbai

tačiau kintantys poreikiai miškams:

- riboja medienos gavybą,
- pabrangina jos išauginimą ir ruošą,
- reikalauja papildomų investicijų į miškus

Reikalingi **papildomi pajamų šaltiniai ir finansavimo priemonės:**

- realus ūkinės veiklos apribojimų dėl bioįvairovės apsaugos kompensavimo mechanizmas
- išmokos už anglies kaupimą ir ŠESD absorbciją miškuose
- veiklos diversifikavimas valstybinių miškų (ir stambių privačių miškų) atveju
- ...

Miško teikiamos naudos pagal ekosisteminių paslaugų sąrašą:

1. medienos šaltinis
2. maisto produktų šaltinis
3. genetinių išteklių šaltinis
4. žmogaus sukeltos taršos reguliuotojas
5. apsaugos nuo gamtinių veiksnių teikėjas
6. prieglobstis faunai ir florai
7. kenkėjų ir ligų kontrolė
8. dirvožemio formuotojas
9. atmosferos sudėties ir mikroklimato reguliavimas
10. fizinių užsiėmimų, nuotykių, aktyvios rekreacijos vieta
11. intelektinės veiklos vieta
12. buvimo miške nereikalaujanti, bet su mišku susijusi nemateriali vertė

Ką visi šie pokyčiai reikš ateities miškininkams?

- Poreikį platesniam ir gilesniam miško ekosistemų suvokimui – **nuo miškų ūkio inžinieriaus prie miško ekosistemų inžinieriaus**
  - pokyčiai miško studijų programose, kvalifikaciniai mokymai, mokymasis visą gyvenimą
- Daugiau kūrybiškumo, sprendimo laisvės ir atsakomybės – **nuo taisyklių ir komandų vykdytojo prie adaptuotų sprendimų priėmėjo** dažnėjančiose nestandartinėse situacijose
  - mažiau standartinėms situacijoms pritaikytų taisyklių, daugiau asmeninių gebėjimų ir kompetencijų panaudojimo
- **Naujas galimybes specializuotis** šiuo metu dar neišvystytose miško ekosisteminių paslaugų teikimo ir valdymo srityse
  - augantis nemedieninių miško paslaugų sektorius (jam įgavus ekonominę išraišką)
  - stipriai besikeičiantis ir pats medienos sektorius (nuo medžio masyvo prie inžinerinės medienos, biotekstilės, biochemijos...)

Ačiū už dėmesį!

Nerijus Kupstaitis

Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupė

Lietuvos miškininkų sąjungos suvažiavimas (virtualioje erdvėje), 2021 m. kovo 6 d.